

NORK BERE ALEA

Ekarpena egiten duten irakasleentzako apunteak:
aurreiritziak eta zurrumurruak deseztatzea eskola eremuan

Proiektua eta edizioa

Asociación
MATIZ
educación en valores

Asociación MATIZ
info@asociacionmatiz.org

ISBN
978-84-09-73899-1

Koordinazioa eta erredakzioa
Sara Maza Bustamante

Diseinua eta maketazioa
Zados.es

Edizioa
2025eko maiatza

Babesleak

Bizkaia
foru aldundia
diputación foral

Aitortu - Partekatu Berdin (by-sa)

Obraren eta obra eratorrien erabilera komertziala
baimentzen da, betiere jatorrizko obra arautzen
duen lizentziari eusten bazaio.

AURRIBIDEA

1	Zer zerikusi du honek zurekin?	04
2	«Derrigorrezko» topagunea eskola inklusiboan	06
3	Elkarbizitzaren zorarena: estereotipoak, aurreiritziak eta zurrumurruak... ..	10
4	Zurrumurruen aurkako estrategia eskola eremuan	16
5	Nire alea: kulturartean elkarrekin bizitzeko gomendioak	22
6	Gomendatutako bibliografia	26

ZER ZERIKUSI DU HONEK ZUREKIN?

ZER ZERIKUSI DU HONEK ZUREKIN? 1

Imajinatzen duzuna baino askoz gehiago.

Lehenik eta behin, gidaliburu hau zuretzako da, kontziente zarelako, irakasle gisa zure zeregina ikasleen ikaskuntza lorpenetatik haratago doala ikasturte bakoitzean. Irakasleek, egunero, zuen talde-ikasgela modu esplizitu zein inplizituan balioetan hezten duzuen aldetik, potentzial handia duzue aldaketarako eragile gisa.

Bigarrenik, ezin dugu alde batera utzi ikasleek egunerokoaren zati handi bat ikastetxean ematen dutela, derrigorrezkoa baita, kultura eta errealtate sozioekonomiko ezberdinetako ikasleria anitza elkartzen den espazioa dena. Hortaz, kasu askotan, elkar ezagutzeko, elkar eragiten ikasteko eta harreman sozialak ezartzeko aukera bakarra da, elkarbizitzarako eta elkarren arteko errespeturako arau amankomunak betez.

Hezitzaile gisa, ezin dugu alde batera utzi eskolako jarduera bakoitzak eskaintzen digun elkartzeko aukera. Aukera bakoitza baliatzeari beharrezkoa deritzogu, ezberdintasunekiko errespetuan oinarritutako kultura arteko gizartea sustatzeko, aurreiritzietan eta estereotipoetan sostengatu gabe pertsona bakoitza baloratzeko, ziurrenik elkarbizitza oztopatu besterik egingo ez dutelako.

“Nork bere alea” gidaliburuak esku-hartze proposamen labur eta praktikoa eskaintzen du, baita ikasgelan kulturarteko bizikidetzaren erronkari aurre egiteko gomendio batzuk ere, hori dela eta aurkezten dugu apunte liburu gisa. Estereotipoak, aurreiritziak eta zurrumurruak jorratzen ditu, askotan jatorri kultural ezberdinetako pertsonen artean naturaltasunez hurbiltzea eta elkarrekintza positiboa zailtzen baitu.

Ez gara inozoak izango. Badakigu zer proposatzen dizugun. Hezkuntzako zenbait komunitaterekin lankidetzan dinamizatu ditugun proiektuen esperientziari esker, badakigu irakasleentzako neketsua dela zeregin pedagogikoei eta eskolako erronkei aurre egitea, karga administratiboak, familiak artatu behar eta birziklatzeko prestakuntza prozesuak dituzten bitartean, besteak beste. Badakigu. Baina horrek ezin gaitu eraman eragile eraldatzaile gisa egiten dugun lana etetera eta uztera.

Animatu egin behar gara, arnasa hartu eta gure hezkuntza-komunitateetan dagokigun lidergoa hartzeko, eta erronka horri aurre egin behar diegu bizikidetzaren sortzen eta ematen den espazio berean. Familiei lagundu behar diegu etxetik ematen diren balioen hezkuntzan. Bereziki, kontuan hartzen badugu ikasleen jatorri kulturala askotarikoa dela, eta aukera oso gutxi (edo bat ere ez) dituztela ikastetxetik kanpo elkartzeko eta kalitatezko denbora zein espazio alternatiboak elkarbanatzeko.

Ikastetxea gizarte eta hezkuntza testuinguru berdingabea da txikitatik elkarrekin bizitzen ikasteko, etorkizuneko belaunaldiari kulturarteko trebetasun eta kompetentziak eskuratzeko ezagutzen ikasteko, egiten ikasteko, elkarrekin bizitzen ikasteko eta ¹ etorkizuneko gizartean izaten ikasteko: kultura anitzeko gizartea.

Erreferente gara.
Izan gaitzen arduratsuak.
Ez genuke aukera pasatzen utzi beharko.

«... eskolan **kulturantzatasuna** **kulturartekotasunaren bidez** kudeatzen da proiektu gisa, non ulermena, komunikazioa eta harremanak lantzen diren, gizarte zibilaren oinarria osatuz, hezkuntza demokratikoaren zereginetan».²

(Terrén, E., 2011)

¹ Delors, J. (1996). *La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional sobre la Educación para el Siglo XXI*.

² Terrén, E. (2011). *Educación democrática y ciudadanía multicultural. El reaprendizaje de la convivencia*. Hemen: García Castaño eta S. Carrasco Pons (editoreak), *Población inmigrante y escuela: conocimientos y saberes de investigación*. Madril: Hezkuntza, Kultura eta Kirol Ministerioa. 61. or.

«DERRIGORREZKO» TOPAGUNEA

ESKOLA INKLUSIBOAN

ERALDATZEKO AHALMENA DUEN TOPAGUNEA: ESKOLA INKLUSIBOA 2

XXI. mendeko gizartea, funtsean, kultura anitzekoa da.³

Bistan da, azken hamarkadetan gure lurraldeko biztanleriaren aniztasuna hazi eta aberastu dela, jatorri ezberdinetako pertsonak etorri direlako. Hain zuzen ere, 90eko hamarkadatik da esanguratsua gure gizartearen eraldaketa: biztanleria atzeritarraren hazkundera, bertako biztanleriaren etengabeko galera, jaiotza-tasaren beharakada eta baita gazte autoktonoen emigrazioa ere, hirugarren herrialdeetan lan eta bizi aukera hobeen bila.

Zalantzarik gabe, kultura anitzeko gizartearen kudeaketari dagokionez, erronka nagusienetako bat atzerriko jatorria duten ikasleak eskolan integratzea da, nabariagoa egiten baitu ikasgela bakoitzeko aniztasuna eta eskola eredu inklusibo baterantz aurrera egiteko beharra. Hortaz, kulturarteko politika eta praktika inklusiboen garapenari erabakitasunez aurre egitea ezin da gehiago atzeratu. Eskolako agendaren lehentasunetako helburuetako bat izan beharko luke.

Jakina da, inklusioak ikasleen parte-hartzea areagotzen duten eta bazterketa murrizten duten prozesu guztiak barne hartzen dituela, curriculumentik, kulturatik eta komunitatetik heziz. Helburua da komunitate jakin bateko ikasle guztien ikaskuntza, bizikidetzatza eta parte-hartzea eragotzen duten oztopo guztiak ezabatzea, non sortzen diren edo nori eragiten duen kontuan hartu gabe (Arnáiz, De Haro eta Maldonado, 2019; Booth eta Ainscow, 2015).

Izan ere, Besalú (2002) edo Essomba (2008) autoreek gogorarazten diguten bezala, kulturarteko hezkuntza, hezkuntza inklusiboaren barruan, ez litzateke ikasgelan atzerriko jatorriko ikasleak egotearen edo ez egotearen mende egon beharko, aniztasunari erantzuten dion hezkuntza gisa ulertu beharko litzateke, zentzurik zabalenean.

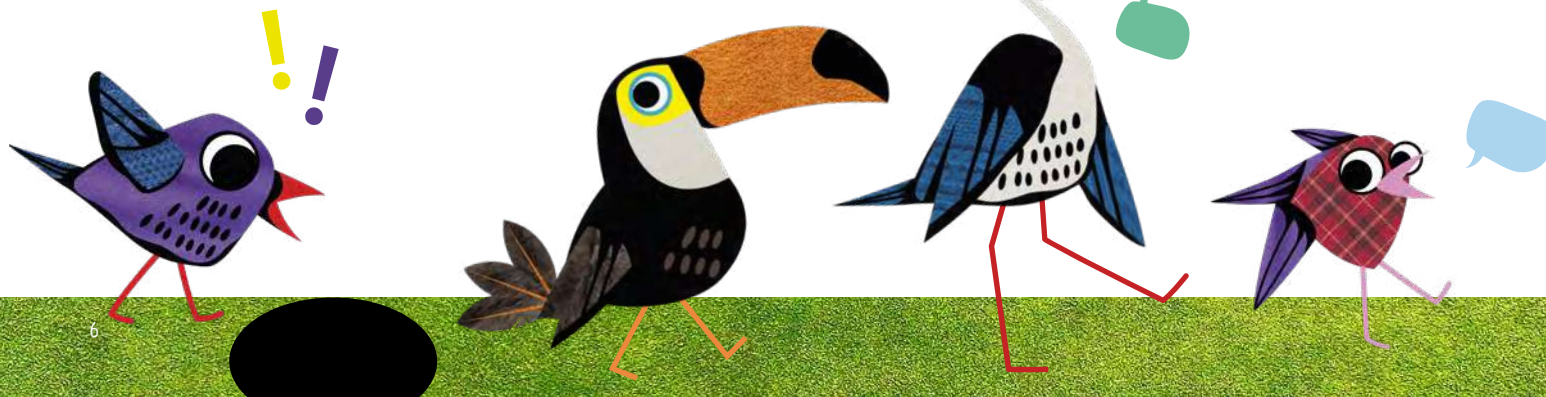
³ Council of Europe (2012). *Intercultural competence for all. Preparation for living in a heterogeneous world.* Council of Europe Pestalozzi Series, 2. zk., 25. or.

Gizakiak berezkoa du aniztasuna, identitate indibidual, gaitasun, esperientzia, interes, ideologia, ohitura eta bizi-estilo ezberdin eta askotarikoan adierazgarri, ondorioz «ez datza zerbait asmatzean, tradizio pedagogiko hobea sortzean baizik, pertsonak hezteko aniztasunean ezagutzea, errespetatzea eta hartzea oinarri duena». Kulturarteko hezkuntza, eskubideen ikuspegitik, pertsona guztiei kalitatezko hezkuntza emateko erronkari emandako erantzuna baino ez delako.

«Hezkuntzaren helburua giza nortasuna guztiz garatzea izango da eta giza eskubideen eta oinarriko askatasunen errespetua indartzea; herrialde, arraza eta erlijio guztien arteko elkar-ulertze, jasankortasun eta adiskidetasunaren alde egingo du; eta Nazio Batuen iharduna bultzatuko du, bakeak iraun dezan». (Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalaren 26.2 artikulua, 1948).

Aguadok (1999) are gehiago zehazten du kulturarteko hezkuntzaren irismena, kultura aniztasunaren errespetuan eta balioztapenean oinarritutako hezkuntza-ikuspegi gisa definitzen baitu. Gizarteko kide guztiei zuzenduta dago, eta esku-hartze formaleko eta informaleko eredu bat proposatzen du, holistikoa, integratua, hezkuntza-prozesuaren dimentsio guztiak eratzen dituen, aukera-berdintasuna/ emaitzak lortzeko, arrazismoa adierazpen guztietan gainditzeko, komunikatzeko eta kulturarteko konpetentziak lortzeko.

Hezkuntza-eredu honen aberastasuna, batez ere, gizarte-bazterkeriaren aurka borrokatzea eta partekatutako balio komunak onartzen laguntzen duten hezkuntza-estrategiak ezartzean dago, proiektu komun bat sortuz, non inplikaturako pertsona guztiek parte hartzen duten eta erantzukizuna hartzen duten.

Banks (1986) ikerlariak hurrengo helburuak lortzeko bost dimentsio zehaztu zituen:

KULTURARTEKO HEZKUNTZA

1. Eskolako edukiak integratzea

Aeduki akademikoak ikuspegi kulturaletik aztertzea, beste zibilizazio batzuetako elementuak diziplina akademikoen kontzeptuetan eta printzipioetan sartzeko.

2. Aurreiritziak murriztea

Ikasleei eta haien kulturari buruzko aurreiritziak hautematea eta ezabatzea.

3. Ahalduntzerako eskola kultura garatzea

Ikastetxearen antolaketa eta egitura aldatzea, kanpoko eragileek parte hartzearen eta eskola eremutik kanpo emandako baliabideak erabiltzearen bidez.

4. Berdintasunezko pedagogia garatzea

Ikastetxeen helburua berdintasunean oinarritutako ikaskuntzak eskaintzean oinarritu behar da, eta hori jarduera guztietan islatu behar da.

5. Ezagutza eraikitzea

Ezagutzaren eraikuntza askotariko eragin kulturalen mende dagoela onartzea eta transmititzea.⁴

Epigrafe honen hasieran aipatu bezala, XXI. mendeko gizartea, funtsean, kultura anitzekoa da. Horregatik, kulturarteko hezkuntza ezin da jatorri atzeritarreko ikasle kopuru altuak dituzten eskoletara soilik mugatu. Kulturarteko hezkuntza ikasle guztientzako derrigorrezkoa izan beharko litzateke, ikastetxea, haren aniztasun maila, haren erreferentziazko hezkuntza-sarea edo eskolaratze etapa edozein delarik ere. Are gehiago, pentsa dezagun, horrela ez balitz, zer gertatuko litzateke ikasle etorkinak hartzen ez dituzten ikastetxeekin?

Gure esperientziak Carbonell, Prieto edo Besalú bezalako autoreen pentsamenduarekin bat egitera garamatza. Izan ere, autore horiek adierazten dute, "XXI. mendean jatorri atzeritarreko ikaslerik ez duten ikastetxeak pobretzen ariko liratekeela, eta, ondorioz, ikasleak ez liratekeela prestatuta egongo globalizatuagoa eta anitzagoa den mundu batean aritzeko. Horrela, kulturaarteko curriculum txertatzeko behar handiagoa izango lukete, hain zuzen ere, ikasle etorkinak ez dituzten ikastetxeak. Kulturari garrantzi dagokionez, ikasleak ezgauza eta ezjakinak izango liratekeelako, haien ikuspuntuak zabaltzeko edo aldatzeko prestutasun gutxiarekin".⁵

Nolanahi ere, autore desberdinen artean adostasuna dago, inklusioa talde eta gizabanako guztiei eragiten dien prozesua da. Hala, eskola inklusiboak ikasle guztien beharrak, eskakizunak eta prozesuak ezagutu eta artatu beharko lituzke, hezkuntza-prozesua mugatzen duten oztopoak ezabatzeko, baina baita trebetasunak, potentzialtasunak eta gaitasunak indartzeko ere. Nabarmenezkoa da, gainera, hezkuntza inklusiboak eta kulturarteko hezkuntzak «hezkuntza eraldatzeko konpromisoa partekatzen dutela, balio eta jarrera demokratikotara, berdintasunera, errespetu, autonomiara eta elkartasunera bideratzeko». (Sales, Ferrández eta Moliner, 2012).

Izan ere, **bizikidetzara eraiki egin behar da**, besteak beste, ikaskuntza, tolerantzia, arau komunak eta gatazkak kudeatuz. Kulturartekotasunaren pedagogiaren helburua da kanpoko taldeen eta kulturen pertzepzio berria eta ulermen handiagoa sustatzea, arreta jarri bai batzen gaituenean, antzekotasunetan, bai ulermenetan eta bereizten gaituena errespetatzean, desberdintasunetan. Hala, jarrerak eta aurreiritziak ikertzea funtsezkoa da pertsonen jokaerak ulertzeko.

⁴ Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.) (2019). *Multicultural Education: Issues and Perspectives*. John Wiley & Sons.

⁵ Besalú, X. (1999) en Miguel A. Essomba (coord.), *El currículo en la escuela intercultural. Construir la escuela intercultural. Reflexiones y propuestas para trabajar la diversidad étnica y cultural*, Barcelona, Edit. Graó.

ELKARBIZITZAREN ZORAMENA: ESTEREOTIPOAK, AURREIRITZIAK ETA ZURRUMURRUAK

ELKARBIZITZAREN ZORAMENA: ESTEREOTIPOAK, AURREIRITZIAK ETA ZURRUMURRUAK 3

“Kulturarteko hezkuntzaren oinarrizko helburuak balioetan, jarreretan eta arauetan hezte, eta praktika diskriminatzaileak eta arrazistak justifikatzen dituzten aurreiritzi sozial eta kulturalak ezabatzea dira”.

(Besalú, X., 2002)

Aniztasunak nahasi egiten du, (aurre)iritziak eragiten ditu, eta galderak sorrarazten ditu. Aniztasuna gutako bakoitzaren parte den arren, oinarritzen garen kategorizazio sozialaren arabera, ñabardura negatiboa edo positiboa emango diogu erreferentzia egiten diogun norbanako/taldearen aniztasunari.⁶

Etorkinekiko pertzepzioei eta jarrerrei buruzko ikerketa desberdinen arabera, harrera-gizartearen kezka nagusiak haien ongizate-estatuarekin lotuta daude, eta, batez ere, agerian geratzen dira gizartearen alor guztietan aniztasun kulturalarekin lotutako aurreiritzietan, estereotipoetan eta zurrumurruetan, migrazio-proiektu bati aurre egiten dioten migratio-ibilbideen, jatorrien, baldintza pertsonal eta familiarren, beharren, interesen eta motibazio indibidual eta taldekoen heterogeneotasun handia desagitzen eta ikusezin bihurtzen dutenak.

Garrantzitsua da kontziente izatea taldeak modu homogeenan hautemateak mesfidantza, gutxiespen, intolerantzia eta diskriminazio jarrerak eta ekintzak ekar ditzakeela, eta baita gizarte-bazterkeria eragin dezakeela ere. Izan ere, **ezjakintasuna**ren ondorioz, aurreiritzian eta estereotipoan oinarritzen gara, errealitatearen sinplifikazio hutsak baitira, desberdina eta ezezaguna dena orokortu eta kudeatzeko.

Kontzeptu horiek laburki azalduko ditugu, historia osoan zehar gizateriaren parte izan direnak eta, oraindik, interes zientifiko handia dutenak.

Allporten (1954) arabera, **estereotipo** negatiboak aurreiritzien parte dira, aurkakotasun edo mesfidantzazko jarrera gisa definitzen ditu «talde bateko pertsona batekiko, talde horretako kide izateagatik soilik». Kolektibo jakin baten ezaugarriak buruz ditugun sinismenak dira, batez ere beste talde batzuetatik bereizten dutenak (generoa, adina, nazionalitatea, etnikotasuna, itxura fisikoa, etab.), pertsona bati talde bateko kide gisa ezaugarriak egoztera garamatzatenak, eta ez bere indibidualtasunagatik. Negatiboak edo positiboak izan daitezkeen orokortzeak dira, orokortze negatibo gehiago egiteko joera dugun arren, orokortze positiboak ere ondorio negatiboak izan ditzakete.

Aurreiritziak, bestalde, talde bateko kideek beste taldeko kideekiko dituzten iritziak edo jarrerak dira. Talde baten eta haren kideen ebaluazio positiboan edo negatiboan datza. Zurrumurruetan oinarritzen dira, frogetan edo gertaeretan baino gehiago, eta aldatzeko zailak izan ohi dira, informazio gehiago izan arren. Aurreiritziak oposizio gisa egituratzen dira eta orokortze maila altua dute.

Estereotipoek ez bezala, aurreiritziek dimentsio afektiboa erakusten dute gure jarreretan. Mesfidantzaz adieraz daitezkeen emozio eta sentimenduak barne hartzen ditu, beldurra edo gorrotoa ere, nahiz eta aurreiritzi antibalenteagoak edo positiboak ere. Beste alde batetik, aipatu beharra dago «gehiegizko orokortzeak direnez, estereotipoek eta aurreiritziek ez dutela onartzen talde estereotipatuko kideen indibidualizazioa ez dibertsitatea. Oinarri enpirikoa izan dezaketen arren, ez datoz bat taldeko pertsona bakoitzarekin, hori dela eta ez dira zuzenak eta mugatzaileak dira».⁷

⁶ Dusi, P. (2021). *El profesor como agente de cambio. Competencias Interculturales para la escuela de hoy*. Hemen: GONZALEZ, I. (2021). *Atención a la diversidad cultural en el contexto educativo. Claves y aportaciones para la escuela inclusiva*. Pirámide argitaletxea. 83. or.

⁷ De Torres, D. (2017). *Manual Antirumores*. Europako Kontseilua. 13. or.

«Estereotipoak alda daitezke, nahiz eta hori ez den erraz gertatzen. Taldeen hasierako inpresioak, pertsonen sortzen dituzten lehen inpresioak bezala, denboran irauteko joera izan ohi dute. Ezarritako estereotipoak, sarri pentsamenduetan eta jokabideetan dute eragina. Ondorioz, aldatzeko oso zailak dira. Baina estereotipoak aldaketetatik babesten dituzten defentsak baldintza jakin batzuetan gaindi daitezke. Hala, estereotipo negatiboak inpresio onekin ordezkatu daitezke, eta aurreiritziak ebaluazio positiboagoekin».⁸

Sozialki, **diskriminazioa** kategoria sozial jakin baten parte izateagatik pertsona edo talde minoritarioen aurkako desberdintasun sozialak eragiten dituzten ekintzetan edo praktiketan nabari da (Giddens, 1993). Aipatutako praktika sozial edo arau horien ondorioz talde diskriminatuak baztertzeko dira eta zaurgarri bilakatzen dira, tratatu ezberdina emanez edo oinarritzko eskubideak ukatuz.⁹ Izan ere, diskriminazioa pertsonen bizitzaren alderdi askotan (etxebizitza, lana, hezkuntza, osasuna eta abar) zuzenean zein zeharka eragiten duen arazo larria da. Diskriminazio zuzena edo irekia deritzo, talde diskriminatuak eskubide edo zerbitzu jakin batzuk izatea mugatzen edo eragozten duten arauak onartzeari. Zeharkakoa, helburu bera duten mekanismo inplizituak erabiltzeari deritzo.

Laburbilduz, kanpoko taldeko kideekiko gure jarrera hiru faktorek zehazten dute: kognitiboa, ditugun sinesmenak dira (estereotipoak); afektiboa, emozioak eta sentimenduak barne hartzen ditu (aurreiritziak); eta portaera, aurrera eramaten ditugun ekintza zehatzak dira (diskriminazioa). Hala, estereotipoa-aurreiritzia-diskriminazioa beti daude estuki lotuta kognitibo-afektibo-portaera faktoreekin. Guzti horrek, modu batera edo bestera, zerikusia du jarrera orokorrekin eta, bereziki, jarrera diskriminatzaileekin.

Aipatu beharra dago, jarrerak izatea gizakiaren berezkoa dela, baita saihestezina ere, eta jarrerak zenbait funtzio betetzen dituztela: ezagutza antolatzeko funtzioa, funtzio instrumentala, nia babesteko funtzioa eta balioak adieraztekoa.¹⁰ Lehenengoak lotura zuzena du estereotipoarekin, eta kanpoko mundutik jasotzen dugun informazioa antolatzeko eta egituratzeko balio digu, informazioa sinplifikatzeko eta balorazioak edo iritziak egiteko aukera ematen digulako. «Zentzu horretan, sailkapen soziala baliagarria da, jendeari besteekin harremanak modu eraginkor eta egokian izateko aukera ematen diolako. Hala ere, sailkapen sozialak taldeen arteko antzekotasunak eta taldeen arteko desberdintasunak ere handitzen ditu, eta hortik abiatuta, estereotipoaren oinarriak garatzen ditu».¹¹

Zurrumurru bat sinesmen baten proposamen espezifiko da, pertsonen artean ahoz transmititu ohi dena, froga fidagarriarik gabe. Jendeak sinesteko sortutako proposamenak dira, pertsona batetik bestera transmititzen direnak, haien egiazkotasuna egiaztatzeko daturik egon gabe. Zurrumurruak sinesgarritasuna dutela esan dezakegu, ez horiek egiaztatzeko froga zuzenak daudelako, baizik eta jende askok sinesten dituelako.

Allporten eta Postmanen (1967) ustez, zurrumurru oro eguneroko gertaerekin lotutako narrazio bat da, sinesgarria edo sinesteko modukoa, arazo jakin batekin edo kezka puntualen batekin ere lotua, eta ezin da haren zehaztasuna egiaztatu, ezta zuzenean falsutasuna frogatu ere. Elur-bolaren efektua imitatuz sortzen da, eta aurreiritzi baten gainean sor daiteke, berririk ez dagoenean, jendeak orainarekiko eta etorkizunarekiko duen kezka edo beldurraren presiopean. Zurrumurruak hiru osagai nagusitan oinarrituko lirateke: zurrumurruaren **xedea** (itua), pertsona bat, talde bat, erakunde bat, egoera sozial bat eta abar izan daitekeena; zurrumurruaren **edukia**, testuinguru sozial jakin batean garrantzi handiagoa edo txikiagoa izan dezakeena; eta, azkenik, xedearen edo itua eta edukiaren arteko **harremana**, oro har anbigua.

⁸ Smith, E.R. & Mackie D.M. (1997). *Psicología Social*. Editoreak: Madrid Médica Panamericana. 170. or.

⁹ Shersneva, Y. (2015). Doktorego-tesia: *Actitudes intergrupales de la inmigración extranjera en la CAPV*. Soziologia Saila 2. UPV-EHU. 30. or.

¹⁰ Shersneva, Y. (2015). *Ibidem*. 36. or.

¹¹ Smith, E.R. & Mackie D.M. (1997). *Op. Cit.* 175. or.

Azken batean, gero eta anitzagoa den testuinguru sozial eta kulturean, aurreiritzietan eta estereotipoetan oinarritutako zurrumurruak oztopo nagusietako bat dira kulturen arteko bizikidetza lortzeko eta egunero elkarrekin bizi eta harremanak ditugun baina atzeritar gisa ikusten jarraitzen ditugun pertsonak erabat integratzeko. Hori dela eta, horiei aurre egiteko eta talde desberdinen arteko bizikidetzan eragiten duten inpaktua murrizteko, garrantzitsua da zurrumurruei erantzuteko argudioak emateaz gain, komunikazio eraginkorragoa lortzeko tresnak emango dituzten estrategiak planteatzea, askotariko pertsonen artean eta harreman- eta bizikidetza-eremu guztietan **elkarriketa produktibo eta positiboa** ezarri ahal izateko; horien artean, hezkuntza-eremuak garrantzi berezia hartzen du, herritarren sozializazioarako eta bizikidetzarako funtsezko gune gisa.

Zurrumurruak ez dira neutroak, eta, normalean, gure balioekin eta/edo interesekin bat datozenean onartzen eta transmititzen dira. Gainera, zurrumurrur baten oinarria ez da hura babesteko frogaz zuzenak eta erabilgarriak egotea, baizik eta beste pertsona batzuek haren edukia egiazkoa dela uste dutela, nahiz eta jasotako mezua osatugabea edo anbigua izan. Anbigutasun hori berriaren transmisioan argitasunik ez izateagatik edo bertsio kontrajarriak jasotze hutsagatik gerta daiteke.

Allportek eta Postmanek proportzionaltasun matematikoa proposatu zuten zurrumurrua definitzeko, hau da: $(\text{Zurrumurrua}) = (\text{Garrantzia}) \times (\text{Anbigutasuna})$ rekiko proportzionala da. De Torresen arabera (2017), formula horrek adierazten du zurrumurruren intentsitatea aldatu egiten dela gaiak gizabanakoentzat duen garrantziaren eta gaiari lotutako ebidentziaren anbigutasunaren arabera. Anbigutasunak edo garrantziak, haien kabuz, ezin dute zurrumurrurik sortu. Horrela, zurrumurruren irismena, intentsitatea, iraupena eta fidagarritasuna zurrumurruari egozten diogun garrantziaren baliokideak izango lirateke (egia izatekotan), zurrumurrua inguratzen duen anbigutasunarekin biderkatuta. Bartzelonako Foru Aldundiak argitaratutako "*Cómo abordar los rumores*" izeneko eskuliburuaren arabera, zurrumurruak erakartzeko faktorerik indartsuena sortzen duen mendekotasun emozionala eta sakabanatzeko gaitasun handia izango lirateke. Mezu sinple eta laburra da, eta bere edukiak arriskuan jartzen ditu gure interesak. Hori ezin dugunez onartu, horren aurka egiten dugu, mezua are gehiago zabalduz.

ZURRUMURRUEN AURKAKO ESTRATEGIA ESKOLA EREMUAN

"Kulturartekotasunak oinarritzko axioma bat aitortzean oinarritzen du bere ekintza: gizaki guztiak berdinak gara funtsean, eta desberdinak existentzian. Horregatik, kultur arteko praktikak ez dira harresi bat izan behar, zubi bat baizik".

(Essomba, M. Á., 2006: 44-45)

Normala denez, beste kultura-sistema batzuk ezagutzea eta interpretatzea gure kulturaren kokapen etnozentrilotik abiatzen da, eta horrek eskaintzen dizkigun estereotipoekin. Horregatik, funtsezkoa da kulturen arteko bizikidetzan aurrera egitea, topaguneak eta interakzio positiboak bultzatuz, aurrez pentsatutako estereotipoak eta ideiak **desmitifikatzeko**. «Ikuspuntu horretatik, kulturartekotasunaren helburua jatorrizko kulturen "aurreiritzietatik, estereotipoetatik eta desadostasunetatik harago" komunikatzea da, eta etengabeko ahalegina eskatzen du harremanak modu positiboan eta sortzailean izateko, berdintasun-baldintzetan harremanak izateko modu posibleak eraikitzen joateko».¹² Izan ere, ebidentzia izugarria dago frogatzeko jatorri eta bizimodu desberdinetako pertsonen zenbat eta harreman gehiago izan (zuzeneko eta zeharkakoa), orduan eta aukera gutxiago dituztela aurreiritziz pentsatzeko eta jokatzeko.

Zurrumurruen Aurkako Estrategia (ZAE) Bartzelonan sortu zen 2010ean, eta, hain zuzen ere, immigrazioarekin eta, oro har, kultura-aniztasunarekin lotutako aurreiritzi eta estereotipoak aurre egin nahi die. Izan ere, aurreiritzi eta estereotipo horiek zeregin erabakigarria dute kulturen arteko bizikidetzaren egokirako, gatazken prebentzioarako eta diskriminazio- eta arrazakeria-egoerak ezabatzeko joera duen inguru bat eratzeke.

Udalerrri-mailan garatzen bada ere, pixkanaka metodologia hori eskola-eremuan ere sartzen ari da, trebetasun kognitiboak garatzeko funtsezko tresna pedagogiko gisa, ezagutza eta pentsamendu kritikoa sustatuz, maila emozionalean enpatia landuz eta elkarguneak eta interakzio positiboko dinamikak erraztuz.

Aniztasuna kudeatzeko kulturarteko ikuspegiaren barruan, berdintasun-printzipioetan, aniztasunarekiko errespetuan eta interakzio positiboaren sustapenean oinarritzen da, eta **partaidetza-proiektu** gisa erabiltzen da, non ukitutako hezkuntza-komunitateak beren diseinuaren protagonistak diren, ikastetxeko proposamen eta nortasun-zigilu bihurtuz.

¹² Europako Kontseilua (2017). *Nuevo paradigma CIUDADES INTERCULTURALES Conectando las agendas de igualdad, diversidad e inclusión*. 9. or.

ZAEren inplementazio egokia bermatzeko kontuan hartu beharreko elementu edo irizpide batzuk honakoak dira:

Ikastetxeko zuzendaritza-taldeak ZAE bat bultzatzeko **konpromiso irmoa** izatea.

Hezkuntza-komunitate osoaren **inplikazioa** (zuzendaritza-taldea, irakasleria, familiak, ikasleak eta irakasle ez diren langileak) eta tokiko beste eragile garrantzitsu batzuen, irismen edo eragin handiagoa bilatuz (auzo-elkarteak, eskolaz kanpoko zerbitzuen eta jardueren hornitzaileak, gizarte-etxeak eta zentro kulturalak, liburutegiak, etab.).

Pentsamendu kritikoa sustatzea, elkarrizketatik eta hausnarketatik abiatuta, erruduntasun sentimendurik gabe. Pertsona guztiok ditugu aurreiritziak.

Sormena erabiltzea ekintza motetan, sarean lan egiteko moduan eta eragile guztiak modu komunitarioan bizi behar den prozesu batean inplikatzen moduan, estimulatzailea eta motibatzailea izatea.

Ekintzak emaitzak lortzera bideratzea, gai horri buruz dagoen ezagutza (teorikoa eta praktikoa) oinarrituta.

ZAEren **iraunkortasuna** epe ertain-luzean, hainbat aldagairen mende egon daitekeena, hala nola eragileen konpromisoa eta adostasunak, ezarritako jardueren erakargarritasuna, lortutako parte-hartze maila edo lortutako inpaktua, besteak beste.

ZAE BAT EZARTZEKO URRATSAK

Jarraian, eskola-eremuan ZAE bat bultzatzeko jarraitu beharreko urrats edo fase egokienak aipatuko ditugu, labur-labur. Azken bibliografian *ad hoc* materiala partekatzen dugu, eta horri esker, garapen metodologikoan sakondu ahal izango duzu, zure ikastetxean estrategiari ekiteko aukera dagoela uste baduzu.

1 Talde eragilea sustatzeko eta osatzeko konpromisoa hartzea

Gomendagarria da ikastetxeak bere gain hartzea antolaketa-mailan behar den **konpromisoa**, eta klaustro osoaren interesa eta motibazioa izatea. Beste hezkuntza-eragile batzuen inplikazioa esku-hartzean zehar une oro ezar badaiteke ere, AFAren eta inguruko beste eragile batzuen hasierako interesa izatea positiboa izango da beti, laguntza lortzeko eta prozesuaren eragin potentziala handitzeko. Horretaz gain, komeni da tokiko ZAE bat aurretik dagoen jakitea; izan ere, horrek aukera emango digu, ziurrenik, prozesuan zehar koordinazio eta/edo lankidetzat mekanismo aberasgarriak ezartzeko.

Azkenik, **talde eragile bat** osatu behar dugu, non, ahal dela, inplikaturako eragileak egongo diren ordezkatuta. Horrek izugarri erraztuko du dinamizazioa.

2 Talde eragilearen gaikuntza

Gomendagarria da prozesua gidatzeko ardura duen talde eragilea (3-4 pertsona, gutxienez) ZAEren ikuspegian eta metodologian prestatzea. Horretarako, sarrerako saio edo tallerren bat dinamizatzea kontrata daiteke, parte hartzeko prozesuen kudeaketarekin, lan komunitarioko espazioak sortzearekin edo metodologia praktiko, sortzaile eta berritzaileak dinamizatzearekin lotutako funtsezko gaitasunak eskuratzeko.

Aipatzekoa da beti izango dela baliagarria eta egokia beste eragile batzuek prestakuntza honetan parte hartzea, hala nahi izanez gero. Ez dugu ahaztu behar esku-hartze estrategia **komunitarioa eta parte-hartzailea** dela, eta, beraz, hezkuntza-eragile guztien protagonismoa ongi etorria izateaz gain, beharrezkoa ere badela.

Hasierako diagnostikoa egitea

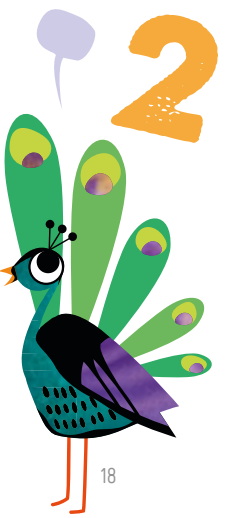
Diagnostikoaren fasea funtsezkoa da modu egokian lortu nahi ditugun lehentasun eta helburu espezifikoak ezarri ahal izateko. Horretarako, ikastetxeko ikasleekin, familiekin, irakasleekin eta irakasle ez diren langileekin lankidetzan, eta parte hartzen duten gainerako tokiko agenteekin batera, zonako zurrumurruren erradiografia lortzea komeni da. Hau da, eskola- eta gizarte-mailan kolektibo desberdinei buruz dauden zurrumurru nagusiak **detektatzen eta aztertzen** saiatuko gara, haien jatorriaren eta kulturaren arabera, eta, ahal izanez gero, emakumeei eta gizonei modu berezian eragiten dietenak bereiziko ditugu.

Informazioaren bilketa ikerketa sozialari dagozkion hainbat teknika eta tresna erabiliz dinamiza dezakegu. Aukera izan daiteke, besteak beste, elkarrizketa eta inkesta pertsonalak egitea; edo, taldean, talde fokalak edo eztabaida-taldeak antola ditzakegu, ikasleekin jolas-tailerrak dinamizatu, etab. Komeni da dinamika desberdinak erabiltzea hezkuntza-eragile guztietara egokitzeko. Batzuetan, pertsonek askatasun handiagoz hitz egin dezaten errazteko, gomendagarria izan daiteke tokiko eta jatorri desberdinetako familientzat saio desberdinak ezartzea, baita, beharrezkotzat joz gero, kolektibo espezifikoaren eta sexuaren arabera ere.

Zurrumurruren Aurkako Sarea sortzea

Zurrumurruren Aurkako Sarea sortzea ZAEren funtsezko elementua da. Egitura hori hasieran inplikaturako eragileen ordezkaritza zabalak osatu beharko luke, pixkanaka hazten joateko, komunikazio- eta prestakuntza-ekintza desberdinak eginez.

Sarea funtsezkoa da gure zurrumurruren aurkako mezua zabaltzeko eta ZAEren ondorioak gure eskutik kanpo geratzen diren beste testuinguru batzuetara zabaltzeko. Gainera, baliabideak mobilizatzen, pertsona motibatuen parte-hartzea zabaltzen eta eragileen artean **sinergia positiboak** sortzen lagunduko digu, haien interesa, erantzukizun zentzua eta konpromisoa mantenduz. Puntu horretan, interes berezia du toki-mailan ZAE bat dagoen jakitea, koordinazio-mekanismoak ezartzeko eta sinergia posibleak bilatzeko.

5 Zurrumurruen aurkako eragileen prestakuntza

Hezkuntza-komunitate osoari zuzendutako prestakuntza-prozesu bat sustatzea gomendatzen da, hezkuntza-eragile, ikasle, irakasle, zuzendaritza-talde, irakasle ez diren langile, familia eta beste eragile posible batzuentzat **prestakuntza-ekintza** espezifikoak barne hartuko dituen, parte-hartzaile guztiek beren ezagutzak eta trebetasun praktikoak zabaldu ahal izan ditzaten, aurreiritzi eta zurrumurruei aurre egiteko.

Jarduera horien helburua izan liteke zurrumurruek aipatzen dituzten kolektiboengan eta askotariko kultura-taldeen arteko bizikidetzan duten eraginari buruz sentsibilizatzea, batetik, eta, bestetik, horiek prebenitzeko moduetan lan egitea, parte-hartzaileen artean pentsamendu kritikoa eta enpatia-gaitasuna sustatzen lagunduz. Nolanahi ere, egindako diagnostiko-etapak informazioa eskaini digu prestakuntza-premiei buruz.

6 Zurrumurruen "Aurkako Ibilbide-Orria" diseinatzea

ZAEn talde eragileak, dagoeneko gaituta dauden eragileen lankidetzarekin batera, diagnostikoaren etapan identifikatutako zurrumurruen artean, erreferentziako hezkuntza-testuinguruan inpaktu edo garrantzi handienekotzat jotzen direnak aukeratu ditugu. Zurrumurruek berak eta zurrumurruek horiek desaktibatzeak, horiei aurre egiteko **ekintza-proposamen** zehatzak ezarri, "ibilbide-orria" edo "zurrumurruen aurkako ekintza-plana" deritzoguna osatuko dute.

Eraikuntza kolektiboko prozesu hori ezartzeko, zurrumurruek horien eragina murrizteko metodologia eta formatu egokienak zirriborratzeko beharrezkoak diren lan saioak antolatuko ditugu. Horretarako, hainbat eragilek borondatez parte hartuko duten lantalde mistoak osa ditzakegu, edo, bestela, eragile bakoitzarekin banakako saioak egin. Azken kasu horretan, azken osoko bilkura bat antola genezake, hezkuntza-eragileek iradokitako ekintza-proposamen edo jarduera guztiak aurkeztu eta bozkatzeko, egokienak hautatu eta lehenesteko, eta, horrela, jarraitu beharreko jarduera-ordena edo -ibilbidea ezartzeko.

Halaber, gauzatze-kronograma posible bat sartzea komeni da, bai eta hezkuntza-eragile bakoitzak ekintzara pasatzeko har ditzakeen zereginak edo erantzukizunak ere.

Egiazta dezakegunez, ZAEak berekin dakar parte hartzen duten hezkuntza-eragileek prestakuntza-, gogoeta-, kontzientziazio- eta ekintza-prozesuak egitea, tokiko beste eragile batzuekin koordinatuta (erakundeak eta gizarte-entitateak), hezkuntza-ingurune bizikidetzaren prozesuetan izaten diren kultura-arloko oztopoei irtenbidea emateko. Epe ertain-luzerako prozesu gisa sortu da, pertsonengan apurka-apurka eragiten duelako, pixkanaka haiengan efektu hori sortuz. Ikusmen- eta interpretazio-esparruak aldatzeko, metodologia praktiko eta hausnartua onartu behar da, eta, horrez gain, protagonisten esperientziak eta ezagutzak trukatu behar dira, komunitate bateko kide izatetik beren ikuspuntuak elikatzen baitituzte.

NIRE ALEA:

KULTURARTEAN ELKARREKIN BIZITZEKO GOMENDIOAK

Bat gatz Díaz-Aguadorekin (2002), berak esaten baitu kulturen arteko harremanak eta loturak ezartzerakoan agertzen den arazoetako bat desberdintasunei eman diegun garrantzia izan dela, batzen gaituzten eta berdintzen gaituzten alderdien kaltetan, eta alderdi horien oinarrian funtsezko bat dagoela: denok gara identitate pertsonal ugari ditugun pertsonak. Hor dugu kulturarteko hezkuntzaren oinarria: errespetu eta ulermen hori errealitate bihurtu dadin, beharrezkoa izango da pertsona guztiak baloratuak, estimatuak eta onartuak sentitzea, nortzuk diren kontuan hartuta, eta ez bakarrik beren jatorriagatik eta kide izatearen kulturagatik.

Une honetan, **eragile eraldatzaile** gisa dugun paperak zentzu berezia hartzen du. Bete-betea sartu behar dugu nahi dugun eskolaren alde lan egiten, berdintasuna sustatuz aniztasuna ospatzen duen eskolaren alde. Hori baita gure ikasleek behar dutena.

Jarraian, aholku edo gomendio batzuk aipatuko ditugu, gure praxiari eta kulturarteko agentzia-gaitasunari buruz hausnartzeko balio dezaketenak, bai eta ikasgelan gure taldeekin lan egiteko ere, gure estilo pedagogikoa etapa eta eskola-talde bakoitzera egokituz.

Hezitzaile gisa, honakoak egin ditzakegu:

NIRE ALEA: KULTURARTEAN ELKARREKIN BIZITZEKO GOMENDIOAK 5

1 Gure erreferentzia-esparruez jabetzea: autore ugari "autokontzientzia kulturala" edo "deszentratzea" deitzen dutena, hau da, gure ikuspuntuak erlatibizatzea norberaren erreferentzia-esparruak aztertuz, kultura bestearengandik deskodetu ahal izateko. Gure esparru kultural eta historikoa zein den behatzea, hortik abiatuta mundua irakurtzen eta interpretatzen ikasi baikeuen, aldi berean gure curriculum ezkutua identifikatuz.

2 Bestearen erreferentzia-esparrua ezagutzea: irekitasun- eta entzute-jarrera, eta nork bere burua zalantzan jartzekoa. Bestearenganako interesa (nahiz eta bere izaerak harritu gaitzakeen), ezagutza eta errekonozimendu prozesu bat erraztuz, elkarrekin lan egitea ahalbidetuko duena.

3 Desberdintasunak eta gatazka posibleak kudeatzea: gatazken aurrean azaleratzen diren emozioez eta aurre egiteko estiloez jabetzea; gure jarrera eta portaera baldintzatzen duten sinesmenak, aurreiritziak edo estereotipoak berrikustea. Iritzia alda dezakegu, entzute aktiboa eta kulturen arteko elkarriketa praktikatu, eta negoziazioaren eta bitartekaritzaren bidez arauak ezarri, asimilazioa saihesteko, baina desberdintasunak pentsatu gabe errespetatu gabe.

- 4** Kulturarteko gaitasunen ezagutzan eta garapenean trebatzea eta sakontzea, modu aktiboan esku hartzeko: curriculumean dagoen etnozentrismoa murriztea, erreferente unibertsalak bilatzea, praktika didaktiko berriak esperimentatzea (alderantzizko gela, ikaskuntza kooperatiboa, berdinen arteko tutoretza, etab.); eduki, material eta baliabide didaktikoak berrikustea, ikasleen estilo kognitiboak errespetatu eta horietara egokitu direla bermatzeko. Ikuspegi interseksionala eta arrazakeriaren aurkakoa bezalako ikuspegiak kontuan hartzea komeni da, hausnarketan sakontzeko eta gure praxia egokitzen laguntzeko.

- 5** Ikasleekin pentsamendu eta hausnarketa kritikoa sustatzea, desberdintasuna betikotzen duten narratiba kontrahegemonikoak desmuntatzeko lan eginez. Pentsamendu korronte desberdinen inguruko ikerketa eta hausnarketa jarduerak sustatu ditzakegu (ikuspegi dekoloniala, Arrazaren Teoria Kritikoa (CRT) edo pentsamendu postabisala), ikasleek dagoen desberdintasuna, pribilegioak edo botere egiturak zalantzan jar ditzaten, arrazismoaren, interseksioaren eta generoaren aurkako ikuspegiatik.

- 6** Ikasgelan tutoretza-denborak erabiltzea kultura-arloko gatazken kudeaketa lantzeko, taldearekin kulturarteko gaitasunak entrenatzeko, batzen dituen partekatze aukera emango dieten topaketa-uneak eragiteko eta ikasgelan interakzio positiboa ahalbidetuko duten dinamikak sartzeko.

- 7** Nork bere alea gehitzea...

GOMENDATUTAKO BIBLIOGRAFIA

- Cohen-Emerique, M. (2013). *Por un enfoque intercultural en la intervención social*. Educación Social. Revista de Intervención Socioeducativa, 54, 11-38 or.
- Council of Europe (2012). *Intercultural competence for all. Preparation for living in a heterogeneous world*. Council of Europe Pestalozzi Series, 2. zk.
- Delors, J. (1996). *La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional sobre la Educación para el Siglo XXI*. Hemen eskuragarri: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590_spa
- Dusi, P. (2021). *El profesor como agente de cambio. Competencias Interculturales para la escuela de hoy*. Hemen: GONZALEZ, I. (2021) *Atención a la diversidad cultural en el contexto educativo. Claves y aportaciones para la escuela inclusiva*. Pirámide argitaletxea.
- Essomba, M.A. (2006). *Liderar escuelas interculturales e inclusivas. Equipos directivos y profesorado ante la diversidad cultural y la inmigración*. Bartzelona: Graó, 169 or.
- Gallego, F. (2010). *Cómo abordar los rumores. Manual para comprenderlos y diseñar estrategias para contenerlos*. Bartzelonako Aldundia. Hemen eskuragarri: https://www.getxo.eus/DocsPublic/inmigracion/SENSIBILIZACION/ANTIRUMORES/Como_abordar_Rumores.pdf
- Martínez, M.F. (2015). *Manual de ayuda para deconstruir rumores*. Sevilla: Andaluziako Junta. Hemen eskuragarri: https://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/deconstruir_rumores_manual.pdf
- Maza, S. (2020). *Administrazio publikoan proiektuak garatzeko behar diren kulturarteko gaitasunen eskuliburua*. Fundación General de La Laguna. Hemen eskuragarri: <https://asociacionmatiz.org/eu/2021/03/23/administrazio-publikoan-proiektuak-garatzeko-behar-diren-kulturarteko-gaitasunen-eskuliburua/>
- Pérez, M eta De Torres, D. (2020). *Guía antirumores en el ámbito educativo*. Equipo Diversit argitaletxea. Hemen eskuragarri: <https://rm.coe.int/guia-antirumores-en-el-ambito-educativo/16809f976a>
- Pérez, M eta De Torres, D. (2021). *El diagnóstico antirumores en centros educativos*. Equipo Diversit argitaletxea. Hemen eskuragarri: <https://rm.coe.int/el-diagnostico-antirumores-en-centros-educativos/1680a604f2>

